pagini bucovinene

ANUL IV nr. 5 (41)

MAI 1985

SUPLIMENT EDITAT ÎN COLABORARE CU COMITETUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ SUCEAVA

Luna mai la români

Între cele douăsprezece trepte cronologice ale anului, elemente distincte și constitutive ale anotimpurilor, inele ale vîrstei bătrînului și veșnic tînărului Cronos, **luna mai** a căpătat în întreg spațiul mioritic al vechii Dacii o semnificație puternică și unică pentru istoria învolburată și multimilenară a românilor : **însemnul vitalității și renașterii permanente.**

Străvechea zicală a înaintașilor, **codru-i frate cu românul,** vorbind despre înfrățirea oamenilor cu spațiul carpatic — cu această imensă și neînfricată cetate naturală a Carpaților, în care bunii și străbunii noștri și-au aflat deopotrivă și adăpost, și hrană, și scut de apărare, și templu de învățătură și de zămislire a înțelepciunii, seninătății, voinței și bărbăției lor ca popor se exprimă în luna mai cu putere de simbol — cînd copii, tineri și bătrîni, bărbați și femei, într-o pornire spontană, ritualică, devenită datină, asaltează, în clipele de răgaz, poienile și dumbrăvile cu iarbă verde, potecile cîmpiilor și pădurilor, vrînd parcă să descifreze încă și încă o dată, mai adînc și mai deplin, noi și noi taine ale primăverii care vine, ale naturii care renaște. Și cum ar fi putut, oare, să reziste, să supraviețuiască, să biruie vicisitudinile istoriei, un popor care, așezat în această „poartă a furtunilor“ sau, cum zicea cronicarul „în calea tuturor răutăților“, la vadul marilor migrații și la confluența celor trei imperii, cum ar fi putut să dăinuiască un popor mic și dîrz, fără să învețe din propria-i experiență și de la natura din preajmă, cum să lucreze, să spere, să se apere, să rabde și să cuteze, să se unească și să creadă în el însuși, să nu se lase îngenuncheat, supus, răpus, niciodată ?

Apoi, luna mai s-a contopit, în inima și sufletul românilor cu trei dintre marile izbînzi ale existenței, evoluției și afirmării lor istorice, ca popor, tocmai în acest sens : al vitalității și renașterii permanente. La 9 mai 1877, după mai bine de patru veacuri de amenințare și vremelnică subordonare otomană, românii și-au proclamat și cucerit, prin voința întregii națiuni, **independența** — „suma vieții noastre istorice“. Într-un efort titanic, printr-un război popular, la care, în pofida granițelor arbitrare trasate cu forța de imperiile vecine s-a ridicat, strîns unită, ca o singură ființă, întreaga suflare românească, moldoveni, munteni, transilvăneni, bănățeni, bucovineni ; independența dorită, apărată, întinată vremelnic dar sperată întotdeauna, independența proclamată la 9 mai 1877 a fost cîștigată eroic și sigilată cu peste 11 000 de jertfe omenești în încleștările aprige de la Grivița, Plevna, Smîrdan, Rahova și Vidin. S-a pus astfel capăt obligațiilor grele și îndelungate, suportate de numeroase generații — obligații în cadrul cărora, numai sub forma tributului, s-a stors din truda și sudoarea înaintașilor, pînă în mai 1877, suma de 1 058 305 lei, adică 341.021 kg. aur. Tocmai de aceea, aprecia tovarășul Nicolae Ceaușescu, „măreața înfăptuire de la 9 mai 1877 stă la temelia tuturor izbînzilor de mai tîrziu ale poporului nostru, își prelungește mai mult decît oricare eveniment ecoul în contemporaneitate“, pregătind și făcînd posibilă Marea Unire din 1918.

Apoi, în mai 1921, cei mai buni dintre ctitorii și fiii acestor izbînzi cruciale au fondat Partidul Comunist Român, ca o expresie strălucită a înțelegerii adevărului fundamental că lupta împotriva asupririi naționale este parte integrantă a luptei contra exploatării sociale, că libertatea din afara țării trebuie să se clădească pe dreptatea și libertatea dinlăuntrul ei, că obținerea uneia este incompletă fără dobîndirea celeilalte.

Și, tot în luna mai, în 1945, odată cu victoria asupra fascismului, poporul român și-a înscris pentru totdeauna numele, ca a patra forță, după U.R.S.S., Marea Britanie și S.U.A., în măreața epopee a luptei popoarelor pentru înfrîngerea Germaniei naziste, aducîndu-și o însemnată contribuție la eliberarea sa, la eliberarea altor țări, ca Cehoslovacia, Ungaria, Austria, la prăbușirea întregului sistem hitlerist din Balcani, la scurtarea cu peste 200 de zile a infernului celei de-a doua conflagrații mondiale.

Sînt astfel trei momente cruciale, înscrise în istoria românilor, ca însemne durabile ale vitalității și renașterii permanente, aidoma celor pe care le oferă, cu dărnicie, în fiecare lună mai, natura înconjurătoare, ca o lege firească, deasupra tuturor legilor existenței — însemne care sînt pentru poporul nostru și un statornic și însuflețitor îndemn de-a apăra și dezvolta idealul de dreptate, libertate, unitate și independență, de-a milita neobosit, sub conducerea Partidului Comunist Român, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru înfăptuirea unui climat de destindere, pace, colaborare și înțelegere între popoare, pentru progresul și fericirea tuturor oamenilor.

Mihai IACOBESCU

EROILOR, VEȘNICĂ SLAVĂ

În miezul de lumină al primăverii —
Străbat cîmpia fără de margini a țării.
Departe — în zare — cîmpia se întîlnește cu cerul.
Adînc — în inima mea fermecată de-atîta lumină—
Vremea de azi se-ntîlnește cu vremea de ieri.

Secara și grîul semănate în toamna prelungă de aur
Acuma sînt verzi, odrăslite și dese și 'nalte ;
La fel sînt trifoiul și iarba și florile.
Soarele, nemuritor și frumos ca și viața,
Străbate întinsuri albastre, cerești ;
Vîntul cel lin ca o doină
Mîngîie
Noianul de verde
Al veșnicei glii românești.

Un gînd îmi străbate întreaga ființă :
Noianul de verde răsare și crește
Din trupul imens al eroilor,
Care-n eterna istorie a neamului meu,
Au trudit, au visat, s-au luptat și-au căzut.

Mă cutremură gîndul acesta
Și-un pios simțămînt mă cuprinde.
Și cad în genunchi și fruntea mi-o plec
În țărîna din care răsar noianul de verde
Și trupul imens al patriei mele.

Poporul meu aici s-a născut o dată cu lumea
Și-o dată cu țara aceasta frumoasă.
Patria mea se găsește aici,
La răscrucile întinsului pămînt,
Între lumina blîndă a răsăritului
Și lumina lină a asfințitului.

Patria mea este Arcadia lumii,
Este gura de rai pe care dușmanii au vrut s-o închidă.

Străbunii și moșii mei — în fiecare zi
S-au născut și-au luptat pentru ea
Și-n fiecare zi au murit pentru ea !

Din oasele albe ale eroilor
Înalții Carpați s-au născut ;
Din imenșii lor mușchi
Cîmpia cea fără de margini a crescut ;
Iar apele limpezi ca ochii de prunc
Din sîngele lor izvorăsc !

Tot ce este în țara aceasta frumoasă
Cîntă eroilor veșnică slavă !

Clement ANTONOVICI

autograf ION FRUNZETTI

„Vom putea, oare, uita, vreodată...?“

Fac parte din generația născută în anul împlinirii visului de veacuri al poporului nostru, unirea tuturor românilor într-un singur stat, cu numele de ROMANIA.

Mi-am deprins ochii de timpuriu cu forma ei frumoasă, plină, rotundă, și m-a dus soarta în toate regiunile românești încă din adolescență. Moldovean prin ambii părinți, școlit în Banat și Ardeal după anii mici din orașe moldovene, stabilit în București de jumătate de veac, am conștiința clară a unității funciare a aparteneнților de peste tot la acest neam, căruia îi datoresc totul: limba în care-mi exprim sentimentele, suflul lăuntric de viață afectivă și limpezimea conceptelor, specifice latinilor.

Pentru timpul meu lăuntric, care nu s-a schimbat odată cu trecerea anilor, Bucovina este o componentă decisivă a sufletului și culturii românilor.

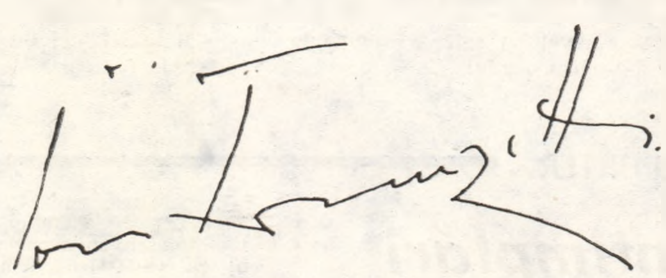
Vom putea uita, oare, vreodată, că Eminescu, cel școlit mai întîi în capitala acestei provincii, pe atunci ținînd de imperiul habsburgic, ca și Ciprian Porumbescu ori Epaminonda Bucevschi, au dat, fiecare din ei, unul poeziei, altul muzicii și al treilea picturii, tenta timpului aceluia de mare romantism patriotic românesc și geniul specific al spiritualității proprii neamului ?

Între cele două războaie, cînd mi-am făcut studiile, poezia bucovineană deținea un loc de frunte în literatura noastră, iar nume ca Iulian Vesper, Teofil Lianu, Mircea Streinul și Nicolae Roșca, aderenți ai „Arboroasei“, mi s-au gravat în minte, prin frumusețea viziunii lor lirice și prin meșteșugul foarte evoluat al versului, pe care-l dețineau, dimpreună cu o forță imagistică luxuriantă, ca și solul împădurit al „veselei grădini“ nord-moldovene, din plin.

Folklorul bucovinean, studiat de muzicologi de marcă și pus în valoare de societăți filarmonice și corale cu ecou în viața noastră culturală de aproximativ un veac, a intrat în muzica modernă simfonică și de cameră a țării, și este o sursă inepuizabilă de inspirație și azi.

Satele bucovinene își păstrează frumusețea, tradițiile, aspectul și tăria de caracter a oamenilor lor, frumoși fizic și moral, dîrji, harnici și omenoși. Tot ce e mai remarcabil în arta decorativă, portul popular, scoarțele, ceramica, încrustăturile în lemn, culmi ale folklorului plastic românesc, își datorează și acestor meleaguri de străveche cultură istorică, excelența.

Fără să fi trăit vreodată în Bucovina, nu uit că familia tatălui meu, din Fălticeni, strada Sucevei, numără printre strămoși ispravnici de Suceava și serdari, legați de glie ca și răzeșii dintre care ieșeau.

VIAȚA LITERARĂ

Stimularea confesiunii

De cîțiva ani lectura mea preferată o constituie memorialistica, îndeosebi jurnalele. E, dacă vreți, o slăbiciune de cvadragenar care — de ce n-aș spune-o? — nu se mai sastisește, ca altădată, de fiece carte de ficțiune. Desfrunzit de iluzii, la această vîrstă, citind, te verifici, cauți în ceilalți identitatea cu ei și diferența. Mă interesează memorialistica și fiindcă e domeniul în care am o oarecare experiență personală. Prima mea tentativă literară a fost scrierea unui jurnal. Așadar, nu versuri, nu romane — ca unii dintre colegii mei —, ci o cronică a întîmplărilor din realitatea imediată. În vara lui '57, pe cînd eram elev al unei școli militare, maculatorul ordinar, gălbui în care notasem inconformismele și suferințele mele de adolescent claustrat mi-a adus necazuri, ba (vremea suspiciunii nu trecuse încă) n-a lipsit mult ca să-mi fie de-a dreptul funest. Faptul m-a vulnerat și m-a mîhnit pentru o lungă perioadă. Am renunțat la jurnal gata într-un fel să cred eu însumi că — așa mi se insinuase — ținerea lui e o futilitate, o îndeletnicire fără perspectivă. Părerea aceasta e într-atît de răspîndită încît, peste ani, am întîlnit-o și printre scriitori : întîi «opera» — pretind, gospodărește, unii dintre ei —, abia pe urmă, dacă îngăduie timpul și sănătatea, «jurnalul», «amintirile». Ce mai va să zică o atare afirmație ? Că jurnalul constituie un apanaj al autorilor consacrați, că ar fi eronat să-i acorzi prioritate față de alte lucrări, că — singur — nu asigură o reputație literară. De ce n-am admite, din contra, — avem doar dovada a numeroase și ilustre exemple — că jurnalul poate exista în sine, independent de „operă“, că — **furnizîndu-i** uneori, acesteia, materia — o poate precede, sau **că poate fi însăși** „opera“ ? Mai are atunci sens amînarea ? Categoric, nu. După opinia mea, deprinderea de a ține un jurnal trebuie dobîndită din tinerețe și menținută, sistematic, de-a lungul întregii vieți. Cine îmi garantează că voi avea parte de „vîrsta a treia“, sau că după ce voi împlini șaizeci de ani memoria mea va funcționa ireproșabil, sau — mai ales — că voi avea curajul să mă descriu cu sinceritate ?

Jurnalul a fost, se știe, pînă spre sfîrșitul secolului trecut, un gen minoritar și postum. Îl cultivau inșii conștienți de importanța persoanei lor, exploratorii, solitarii, introvertiții. Jurnalul era, deopotrivă, istorie secretă, bilanț al zilelor faste și al celor nefaste, testament, „literatură de cicatrice“, **exutoire,** adică fistula prin care răsuflau ambițiile refulate, insatisfacțiile, anxietățile, îndoielile, gîndurile negre. Ignorați

(continuare în pag. 3)

Constantin CĂLIN

A PRIVI

DOR DE ROD

O primăvară în Consiliul Unic Fălticeni este o explozie de soare și flori, o risipă de dragoste pentru pămîntul roditor, o sărbătoare a cărui fast adună între brazde de la străbunic la strănepot. Avînd proporțiile unei moșii strămoșești, consiliul începe la Bunești, comună cu oameni molcomi, sfătoși și de ispravă ; se strecoară pe valea Șomuzului în Preutești, comună cu locuitori mîndri, iuți la treabă și la minie ; trece către malurile Moldovei în Baia-voevodală în care fiece sătean se vrea neintrecut de nimeni în ce face ; urcă apoi spre Cornu Luncii cu cele șapte sate bucșite de gospodari bărbătoși și făloși ; trece apoi spre Horodniceni, comună care te invită la modestie și bun simț, la hărnicie și seriozitate, pentru ca să se termine la Rădășeni, satul cu mai mulți meri decît oameni. Și în toată această trecere popasurile sînt mărturisiri, îngrijorări sau bucurii. Inginerul Constantin Pintilie speră într-un an agricol de excepție ; Dimitrie Aniculăiesi este nemulțumit de această primăvară care a venit prea tîrziu, încurcîndu-i socotelile ; Mihai Tudose este încîntat de calitatea solului pe care-l pipăie zilnic cu sufletul ; președintele Gheorghe Zavalichi are planuri mari în domeniul zootehnie ; dar Gheorghe Zaharescu, Toader Aluaș, Chiriac, Țărmure ? Și tot așa putem enumera la nesfîrșit pasiuni și conștiințe dăruite acestei primăveri. Și între ei toți, un om senin și jovial, modest și încărcat de bun simț, prezent peste tot și oricînd îndemnînd, rugînd, cerînd ca totul să-și urmeze făgașul, ca toți să-și împlinească datoriile. I se spune „instructorul“, „tovarășul instructor“. Noi îi spunem ceva mai simplu : Nicolae Mihăilă. Privindu-l pe el, privindu-i pe toți, nu poți să nu te bucuri că o primăvară în Consiliul Unic Fălticeni este o explozie de soare și flori, o risipă de dragoste pentru pămîntul roditor...

Alexandru TOMA

Cronica literară

MIHAIL DIACONESCU: SPERANȚA*)

Relativ tardive, aceste rînduri despre romanul **Speranța**, al (probabil) singurului prozator român contemporan care, după cartea de debut, n-a mai ieșit din cercul de vrajă al istoriei, aproape că nu-și mai pot însuși prerogativele recenziei ; sînt, mai degrabă, simple considerații asupra cărții după ce lectura, sedimentată în timp, s-a eliberat de impresiile mai șocante, determinate de nivelul evenimențial al voluminoasei proze.

Un cronicar mult mai harnic (A. I. Brumaru) observa, pornind și de la mărturisirile făcute de autor în mai multe interviuri, metoda fenomenologică folosită de M. Diaconescu în tentativa cutezătoare de a ne restitui o istorie, esențială a spiritualității românești. Premisa filosofică este, într-adevăr, aceasta ; rămîne de văzut cum acționează ea în interiorul actului estetic.

Fără îndoială se simte în demersul creator al scriitorului efortul (cu rezultate absolut notabile) de a-și solicita „conștiința intențională". Dintr-o perspectivă integratoare a istoriei noastre, esențele sînt reținute, nu știm însă, și este riscat să depunem garanție, dacă pe cale pur intuitivă, cum cere teoria lui Husserl, deci în afara oricărui efort de deducție, de abstractizare logică. Important este însă altceva : operația reducției fenomenologice, ca și intuirea esenței, posterioară ei, aparțin în romanele lui M. Diaconescu momentului, ca să zicem așa, pre-creator, care precede punerii în operă. Astfel, că descrierea fenomenologică, în sensul heideggerian al expresiei, ca modalitate de prezentare intuitivă a ceea ce este ireductibil și esențial în istoria și protoistoria românească, presupune refacerea în sens invers a drumului — operație prin care se realizează elaborarea propriu-zisă a cărților. Ceea ce presupune din partea cititorului efortul de a parcurge singur demersul fenomenologic, calea, înlesnită de narațiune, către esență, calea de la veracitatea imaginarului la „știința absolută" (generalizare) ; adică obligația pe care i-o impune fără durități autorul, de a trece de la receptarea pasivă a nivelului epic la asimilarea activă a sensurilor lui.

Mihail Diaconescu este un excelent cunoscător al tehnicii romanului de factură narativă. El posedă, în această privință, ceea ce se numește talent, adică disponibilitate epică ; într-una dintre intervențiile sale (s-a referit în repetate rînduri la formula sa romanescă) o definește astfel : „(...) experiență vie, transfigurată într-un sistem de reprezentări logice sau imaginar-artistice coerente, ca întrepătrundere a trăirii cu judecata". Practică o retorică (în accepția dată de la Wayne C. Booth) abilă, persuasivă, adecvată unui cititor cu spectru larg, liber de fetișuri și snobism ; este o selecție mai severă decît cea discriminatorie. Proza lui nu intră în conflict cu publicul.

Pentru el istoria națională (în sensul generic al cuvîntului) este o uriașă hartă spațio-temporală presărată, din loc în loc, cu spații albe ori foarte vag cartografiate — mai puțin luate în atenție, atît din punct de vedere documentar, cît, mai ales, în privința intrării lor în conștiința colectivă și în perimetrul reprezentărilor artistice. Nu-i place busculada asupra subiectelor „grase", și nu din lipsa spiritului competitiv, ci pentru că preferă spațiile degajate, în care fantezia epică și viziunea proprie asupra matricei noastre spirituale să se poată mișca în voie. Pe un astfel de teren strategia lui creatoare se desfășoară în voie. Odată spațiul de lucru ales, se oprește asupra unui personaj (atestat istoric) cu valoare exponențială ridicată pentru momentul și fenomenul pe care îl urmărește. De abicei, aceste personaje fac parte din categoria celor mai mult sau mai puțin uitate, insuficient cunoscute documentar, în tot cazul, nedreptățite, pînă la un punct, de istorie și de memoria colectivă. De aceea, romanele sale sînt mai în mică măsură reconstitutive, deși sursele de informare sînt folosite copios, uneori exhaustiv, și mai mult restitutive și, în ceea ce privește personajele de prim-plan, investite cu o intenție reparatorie.

Este și cazul romanului **Speranța**. În perioada 1848—1859 s-au desfășurat, pentru viitorul celor două provincii românești evenimente capitale, reținute însă, de obicei, doar de tratatele de istorie. Ele se pierd între cele două momente de vîrf, revoluția și Unirea, scăpîndu-se din vedere că ultimul dintre ele este mult îndatorat acestor ani.

Cîți dintre români, chiar și dintre aceia care cunosc bine istoria națională, se opresc asupra complexului de evenimente social-politice care au premers Unirii ? Cîți realizează ce ani cumpliți au fost cei ai ocupației austriece în Muntenia și Moldova ? Cine mai știe ce rol au jucat, nu revoluționarii foarte cunoscuți — M. Kogălniceanu, C. A. Rosetti, V. Alecsandri, Al. I. Cuza și alții —, ci Anastase Panu ori Costache Negri, în evenimentele acestui deceniu ? Și, mai ales, principele Grigore Alexandru Ghica al X-lea al Moldovei, siluetă tragică a istoriei noastre, la fel ca și înaintașul său Grigore Ghica al III-lea ?

Odată realizată această etapă a elaborării, scriitorul selectează acele evenimente istorice și biografice capabile să le restituie (epocii și personajului) dimensiunea reală și importanța în vîrtejul atotcuprinzător al contextului social-politic al momentului respectiv. Aceasta presupune o bună cunoaștere a istoriei, în toată amploarea și complexitatea ei. Cu discreție, se procedează la investirea lor cu sensuri simbolice, în măsură să confirme dimensiunile esențiale, eterne ale eu-lui etnic românesc.

În sfîrșit, un ultim moment ar putea fi numit al epicizării. Documentarul este retopit și turnat într-o structură unitară, capabilă să se autoechilibreze ; în jurul lui este modelat un complex epic stufos și, prin firescul lui, prin lipsa de afectare, în marea majoritate a cazurilor, pe deplin verosimil. Mihail Diaconescu imaginează, cu egală dezinvoltură, o scenă de alcov și o ședință a congresului marilor puteri din 1856, o întîlnire a revoluționarilor români cu prințul Ștefan Vogoride de Samos și o halucinație cu fluturi a Alteței sale serenisime Grigore Alexandru Ghica al X-lea. O anumită insistență, un fel de migală a amănuntului pitoresc sau revelator pentru tablourile de epocă și pentru profilul psihologic al personajelor conferă celor mai bune pagini ceva din specificul picturii istorice sau al celei de gen ; fantezia autorului este prin excelență narativă și vizuală.

O caracteristică a romancierului, dacă nu chiar o calitate, este lipsa ambiției originalității stilistice sau de construcție epică ; nici o intenție de a-l pune în dificultate pe cititorul de nivel mediu, nici o înclinare spre insolit. Nu urmărește să epateze, ci să convingă. De altfel, la dimensiunile și în formula în care și-a conceput „fenomenologia epică a spiritului românesc", o astfel de tentație i-ar fi, probabil, fatală.

Posesor al unui debit creator îmbelșugat și constant, M. Diaconescu are toate șansele să ducă pînă la capăt ambițiosul și nobilul său proiect.

Mihail IORDACHE

*) Mihail Diaconescu, **Speranța**, Editura Eminescu, 1984.

REPORTER

Întîmplări

Teodor Cazacu n-avea pe-atunci, în 1944, decît șase ani și, pentru el, totul a trecut încet în poveste.

Ca, de exemplu, refugiul. Au plecat din Sucevița și, de la Satu Mare, s-au întors ; n-avea nici un rost, ziceau oamenii c-un fel de veselie vitează, adică bătrînii, și femeile, și flăcăiandrii, mai puțin bărbați tineri, care nu prea erau, n-avea nici un rost ca ei să se ducă la naiba și gospodăriile să le rămînă de izbeliște. Un refugiu de numai trei zile nici nu-i refugiu și mai ales nu-i război acela ce te alungă de-acasă numai pentru trei zile. La Marginea i-au întors. Unul, Brăilean, s-a opus și acolo i-au rămas oasele. Cam o mie de oameni și-au dat brusc seama că-i război și, cînd au început să tragă pe deasupra lor cu tot felul de arme, s-au întors, de data aceasta, fără să mai cricnească : unii spre Șerbăuți, alții spre Grămești, alții spre Zamostea, alții spre Gorovei. „Tata, își amintește copilul de atunci, ne-a adunat pe toți într-un șanț, să ne ferească, zicea că cel mai al naibii glonț e cel rătăcit".

Sau ca, de exemplu, reîntoarcerea. I-a rămas în memorie un motan zbîrlit, cu coada steag, țîșnind dintre ruine. Nervos și parcă apărîndu-și domeniul. Se aruncase pe un hogeag rămas cine știe cum în picioare și, cu coada sus, patrula soldățește. Reamintindu-și, înțelesese că spaima cu care a luat-o el, puștiul, la fugă venea din sentimentul că bucata aceea de sat nu mai aparținea oamenilor.

Sau, mai ales, stupizenia de a fi fost distrusă jumătatea aceea de sat de din sus de mănăstire, fără ca linia-întîi să aducă cu sine cu adevărat războiul.

Cine blestemase Sucevița ? ...

„N-am avut noroc, spune, convinsă, aproape nonagenara Sofronia Hrehorciuc. Am plecat pentru trei zile și am stat în pădurea Șerbăuților din aprilie pînă-n septembrie. Cînd ne-am întors cu al meu și cu trei dintre fete, gospodăria era arsă. Vaca, pe care o luasem cu noi în refugiu, a pierit. Ba, la întoarcere, pe la Marginea, am spart și niște lucruri din sticlă, ultimele pe care le mai salvasem !... Mai tîrziu ne-a dat statul lemn gratis să ne facem casă, da' n-aveam bani. Ajungeau trei kile de făină un milion, o găină trei milioane și o vacă douăzeci. Dar cine-avea cu ce să cumpere?..." (Are dreptate Teodor Cazacu. Chiar și pentru reporter începe să devină totul poveste. Am chicotit și eu, și bătrîna, „auzi, o vacă egal șapte găini, cum să nu dai un asemenea preț ?", am zis. „Dar ce-avea preț atunci ?...", a mai zis bătrîna și veselia îi pieri).

„Eu nu mai văzusem vreodată așa ceva, aveam numai șapte ani, povestește Mircea Rotiliuc. Rămăseseră în picioare doar niște hornuri, și copacii dispăruseră ; stau cîteodată și mă-ntreb cum de se poate șterge așa de repede de pe fața pămîntului un sat. Bălăriile crescuseră deja peste tot, parcă nici nu fuseseră acolo bătăturile noastre. Cîinii umblau în haite, nu ne mai cunoșteau... Și asta doar în cinci luni...".

„Chiar așa, confirmă Dumitru Serafimovici, e cumplit să vii de pe front și să nu găsești nimic. E adevărat, te obișnuiești cu de toate pe front, dar acasă e-acasă, acolo nu trebuie să se întîmple nimic. Cînd colo, aici, șase copii și bătrînii, fără lingură, fără nimic...". (Notăm și ne rotim o clipă privirea în jur, satu-i la locul lui parcă de cînd lumea, doar imaginația putînd reinventa ce fusese atunci. „N-ai cum inventa ce n-ai văzut", mi-ar răspunde Dumitru Serafimovici cu superioritatea celui pățit, „bucură-te că n-ai văzut...").

„Eu, își amintește Dumitru Bocicu, am aflat de la un aviator, la Buzău, zice, mă, bucovineanule, ce naiba a fost la voi acolo, la Sucevița ? Ce-a fost ? zic. Păi, zice, au cam ars satul, o bucată din el. (N-am avut curajul să-l întreb care parte din sat, trăgeam nădejdea că n-o fi ars tocmai la noi). L-au ars mai sus de mănăstire a mai zis aviatorul...".

(N-am să spun că nu cred, deși satu-i la locul lui și peste el s-așază fără grabă înserarea, și miroase a lapte fiert și a mămăligă. Adică a pace. Dar iată că, încet, încet, se uită sau devine poveste, o poveste pe care ascultînd-o poți chiar chicoti. Prin urmare, ceea ce nu-mi pot imagina, cum ar fi spus Dumitru Serafimovici, este adîncimea reală a dramei, drama celor de-atunci, cînd nimic n-avea preț și poate cel mai puțin viața unui om. Și ascultîndu-mi gîndurile, Teodor Cazacu îmi spune că grav ar fi dacă noi, cei tineri, am ignora această dramă. Și am pășit, inocenți și cu un fel de veselie vitează, către reeditarea ei).

Dumitru TEODORESCU

RECENZIE

Nicolae Labiș în colecția „Mari scriitori români"

Indiscutabil, recenta ediție îngrijită de Gheorghe Tomozei : Nicolae Labiș, **Poezii**, Cartea Românească, 1984, colecția „Marii scriitori români" — ne pune în contact cu imaginea cea mai apropiată de realitatea valorică a creației literare a poetului care a trăit și a scris „în miezul unui ev aprins". Probabil că pînă vom avea la îndemînă ediția ideală — completă și critică — a scrierilor sale, actuala ipostază editorială, cea mai cuprinzătoare și mai semnificativă din cîte s-au publicat pînă acum, va rămîne reperul de bază în privința locului și rolului creației poetice a lui Nicolae Labiș în contextul liricii noastre contemporane și al poeziei române dintotdeauna. Trebuie, de altfel, să subliniem că și edițiile anterioare ale operei lui Nicolae Labiș, elaborate de Gheorghe Tomozei, ne-au propus de fiecare dată o configurație a scrierilor acestuia, din unghiuri inedite și, în egală măsură, incitante, toate (cinci la număr) depășind plafonul comun al aparițiilor editoriale de uzură.

De notat că înseși „datele tehnice" ale ediției de față susțin tentativa, justificată și judicios materializată, a îngrijitorului, facilitată dealtminteri de valențele estetice ale operei care, de mai multă vreme, aștepta o (re)organizare relevantă spre a-și reliefa condiția intrinsecă, liniile de forță ale „cîmpului magnetic" propriu poemelor de elevată ținută artistică.

Precuvîntarea reproduce tableta lui G. Călinescu apărută în „Contemporanul" nr. 47 din 28 noiembrie 1958, unde marele critic îl caracterizează pe Nicolae Labiș drept „un poet pe deplin exprimat", „a cărui frază, chiar discursivă, cîntă cu o sonoritate excepțională și care acordă lumii de toate zilele a patra dimensiune : semnificația lirică", apreciind că în creația sa se disting **„poeme încîntătoare pe care istoria literaturii noastre nu le poate trece cu vederea"** (subl. N. C.).

Cele 161 de poezii originale, distribuite în două cicluri pe ale căror frontispicii apar gravate titlurile a două poeme-simbol (**Moartea căprioarei** și **Albatrosul ucis**) conțin, fiecare, piese din volumele **Primele iubiri** (1956) și **Lupta cu inerția** (1958), fiind urmate de cîte o **addenda** substanțială ce inserează poeme neincluse în edițiile „princeps" precum și o amplă paletă de postume, extrase din diverse publicații și periodice, între care și „Pagini bucovinene" și „Suceava, anuarul Muzeului județean". Acestora li se adaugă, în chip fericit, 20 de poezii populare (selectate din corpusul de **Folclor din Țara de Sus**, al lui V. G. Popa), culese de Labiș în perioada „școlăriei sale la Fălticeni" (prin 1951).

Însemnarea finală a editorului, de fapt o combinație între „postfață" și „notă asupra ediției", cuprinde o lapidară descriere a principalelor ediții din opera lui Nicolae Labiș, cu sugestii pentru o posibilă apariție a „Integralei Labiș" și cu notații despre „cum vrea să fie ediția de față".

Subordonată logicii interne a creației, dimensiunilor ei intime, distribuirea pe secțiuni a materialului liric antologat nu mai urmează fidel sumarul edițiilor utilizate ca punct de pornire, așa încît poezii subsumate pînă acum (din motive de cronologie) celei de a doua etape de creație (**Momente biografice, Biografie, Maturizare, Am iubit, Morarul, Început de an, Scrisoare mamei, Entuziasm**), apar, de data aceasta, în primul ciclu, în vreme ce altele (**Meșterul, Comunistului, Versuri de dimineață, Primele iubiri**), care în edițiile anterioare (inclusiv în cele îngrijite de Gheorghe Tomozei) apăreau sub egida primei „vîrste de creație", sînt plasate în cea de a doua secțiune a antologiei. Dacă o atare opțiune editorială, urmînd coerența lăuntrică a operei, apare ca necesară, renunțarea la unele poezii numai pe motiv că „dublează prin conținut temele altor poezii memorabile" ni se pare, totuși, o soluție discutabilă. Sîntem, desigur, de acord cu exceptarea textelor „slab realizate esteticește", însă cele cu alură de „variante tematice" (și în această situație se află : **Blestem, După secetă, Subiect de baladă, Subiect de bocet, Tînăra gardă**), nefiind trepte spre forma definitivă a unuia sau altuia dintre poeme, își justificau, credem, prezența.

Fără să aspire la „orgoliul" de a fi „critică" în sensul cel mai propriu și cuprinzător al cuvîntului, excelenta ediție alcătuită de Gheorghe Tomozei se impune printr-o sumă de calități (între care menționăm : luciditatea selecției, structurarea mai adecvată a întregii substanțe poetice antologate, spiritul critic ce i-a guvernat elaborarea) îndreptățind cu prisosință includerea lui Nicolae Labiș între marii scriitori români, între coloanele de rezistență ale patrimoniului literar național. De fapt actul editorial înfăptuit de Gheorghe Tomozei nu face altceva decît să demonstreze... **quod erat demonstrandum !**

Nicolae CĂRLAN

ION MURGEANU

Răspuns

țara are nevoie de țară
ca să învingă și să nu doară
pînă unde m-ați pus
să întreb v-am răspuns
codrul se scutură lîngă țară
ciutura plină se varsă
plopii sentimentali de la gară
vorbesc de acasă
grîne : cîmpia lor arsă
calea pe care apuc.

Libertatea privirii

libertatea absolută a privirii
dreptul
de a vedea sincer pînă în praful
inimilor
a privi
(a gîndi sincer sau cam așa ceva)
strînși rămîn în soare anii
amintirile revin
azi cînd mă ascund de mine ca de
un bețiv
o scrisoare netrimisă privighetorii
lanului de grîu un mesaj neînminat
ciuturii de la fîntîna veche
un meșter
care întîrzie s-o mai repare
greierului un sfat
ochilor tăi numai mirare
a privi
a vedea pînă și petele din soare
a privi această clipă a simți
ieftina ei impudoare.

Flaute

flaute îngîndurate afară
mers pe zăpadă prin munți
gîndeam viața ca pe-o cascadă
de voci ale celor mulți
cei umili cei sărmani cei sensibili
frații muzicii mele refuz
al celebrității și cale
înapoi la infern în auz.

Porunci

nu te mai plînge : vorbește
un înger
că totul e bine că toate-s în toi
sărutul — dumnezeiescul altoi
al zilei ce spumegă
dar nu te mai plînge
învierea e vița de vie aleasă
culegătorii vin după noi
ci nu te mai plînge : strivește
cu degetul restul patimei
gîza aceasta dospind în noroi.

Plopi

să fie vorba de sinceritate
în orele acestea mai străine
sufletele noastre decît adierea
elementelor sau cîte vieți
inscrise dar neprevăzute
de ochii isteți ai erorii
pașii împiedicați pași comici
mărunți dacă îi raportăm
la cei și mai mărunți
ai acestor plopi
de la baza lumii.

9 Mai — sub semnul Independenței și Victoriei

Interviu cu istoricul VIRGIL CÂNDEA, membru corespondent al Academiei de Științe Sociale și Politice

1. Ce a cîștigat România în ochii lumii prin actul istoric al dobîndirii independenței, la 1877 ?

— Participînd la războiul împotriva Imperiului Otoman, proclamînd Independența la 9 Mai și confirmînd pe cîmpurile de luptă, de la sudul Dunării, voința națiunii de a cuceri Independența, România a demonstrat, pe plan internațional, capacitate de a-și ocupa locul meritat între popoarele lumii.

Războiul de la 1877—1878 a fost cel dintîi conflict militar de anvergură în care poporul român era angajat, după mai bine de două sute de ani. În programul luptătorilor pentru libertate și unitate a poporului român, în frunte cu Nicolae Bălcescu, un punct prioritar era acela al reînființării armatei naționale, al revitalizării virtuților militare românești ilustrate cîndva cu strălucire de Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul și alți eminenți conducători de oști ai noștri. Așadar, participarea victorioasă a României la campania din Balcani a reactivat în conștiința Europei, în conștiința mondială, atît voința de libertate a românilor, cît și capacitatea lor de a și-o cuceri cu armele.

2. Ce ar fi însemnat România fără independență ?

— O judecată nuanțată a situației politice, a statutului internațional al poporului român, în Evul mediu și la începutul epocii moderne, ne arată că Țările Române nu fuseseră niciodată într-o stare de totală dependență față de Imperiul Otoman. Statutul de autonomie al Țării Românești, Moldovei, apoi al Transilvaniei, asigura Principatelor condiții unice în regimul dominației otomane, de care nu beneficia nici un alt popor din sud-estul Europei și pînă în Europa Centrală. Întotdeauna Țările Române fuseseră considerate, în Occident, ca o entitate deosebită de Imperiul Otoman. Se știa că aceste țări sînt guvernate de principi naționali, sau cel puțin creștini (în perioada fanariotă), că pe plan juridic, cultural, spiritual, în bună măsură — plan economic, românii aveau inițiative de neconceput pentru vecinii lor de la sud de Dunăre. Pe de altă parte, întreaga guvernare a lui Al. I. Cuza, după Unire, a fost un șir neîntrerupt de pași către independență deplină. Reformele istorice din 1863, încheierea de convenții internaționale, separate de Poartă (putere suzerană), sistemul propriu al legislației, armată, comunicații, organizare economică — iată elemente care asigurau o independență **de fapt** care trebuia numai omologată de o recunoaștere a ei pe plan internațional. Amintesc, între altele, demersurile României de a participa cu un pavilion separat la Expoziția Universală de la Paris, din 1857, și succesul pe care l-a avut înfățișarea, în Occident, a stadiului atins de civilizația și cultura românească.

3. Ar fi fost posibil ca România să-și cîștige Independența și altfel decît prin lupta armată ?

— Ar fi fost posibil. Și promisiunea recunoașterii independenței intrase în jocul politic al Imperiului Otoman față de România. Dar românii nu doreau o independență obținută prin consensul marilor puteri la un tratat de pace, ci succesul, sensul moral al unui act întreprins prin voința națională românească și prin sacrificiile ei consimțite. Întreaga istorie ulterioară avea să fie influențată de modul hotărît, curajos în care ne-am cucerit independența de stat.

4. Ce fapte ale vieții internaționale din epocă au umbrit evenimentul cîștigării independenței noastre la 1877?

— Războiul de la 1877—1878 a fost, inițial, o confruntare militară și politică a două mari puteri, care dominau zona Europei de răsărit și a celei mediteraneene, conflict în care soarta statelor mici și mijlocii era considerată, de factorii determinanți ai celor două imperii (țarist și otoman), drept secundară. Această optică a dominat atît pregătirea **Păcii** (ne-realizată) de la **San Stefano**, cît și lucrările **Congresului de la Berlin.** Faptul că cele două mari puteri nu au înțeles sensul istoric și rolul pe care războiul trebuia să-l aibă în destinul națiunilor dominate, din Europa de sud-est, au umbrit hotărîrile luate la sfîrșitul conflictului, din care Imperiul Otoman a încercat să iasă cu cît mai puține pierderi iar cel țarist cu cît mai multe avantaje, ia dauna altor națiuni care investiseră atîtea speranțe din grăbirea procesului de dezmembrare a Imperiului Otoman.

5. Românii au fost apărători ai independenței lor, apoi luptători pentru independență. Se leagă el de vreo dialectică a istoriei ?

— Într-adevăr, românii au fost cunoscuți, în istoria militară a Evului mediu și epocii moderne, prin războaie de apărare, iar nu de cucerire. Incursiunile lui Mihai Viteazul la sud de Dunăre, la 1594, aveau același sens al apărării autonomiei țării, încălcată de abuzurile otomane. Cred că participarea noastră la războiul din 1877 nu a modificat această atitudine, deoarece noi nu năzuiam să cucerim teritorii străine, ci doar să obținem recunoașterea independenței noastre împotriva unei puteri suzerane care intenționa să desfășoare acțiuni militare contra Rusiei pe teritoriul nostru, iar în același timp, să facem ca teritoriul nostru să fie respectat de toți beligeranții, așadar să fim tratați **nu ca vasali ci ca aliați.** Procedînd astfel, românii se aflau în plină dialectică a progresiei lor istorice, care a cunoscut întotdeauna o chibzuită împletire a judecăților politice, experienței diplomatice și a folosirii armelor.

6. Se cunoaște, în cifre și date exacte, contribuția noastră la înfrîngerea fascismului. Ea a fost afirmată și peste hotare, încă de la evenimentele din August '44. Există însă falsificatori ai istoriei care fac afirmații ce contrazic adevărul obiectiv. Despre ce este vorba, mai concret ? Cum au ripostat istoricii noștri, sau cei de bună credință de peste hotare ?

— Istoriografia obiectivă a celui de-al doilea război mondial recunoaște că **întoarcerea armelor de către România împotriva Germaniei naziste, în august 1944, a avut un rol militar și politic covîrșitor, destabilizînd o mare parte din frontul oriental al trupelor Axei și scurtînd războiul cu cel puțin șase luni.** Aceste adevăruri sînt afirmate, în lucrări de specialitate, nu numai de istoricii români, dar și de specialiștii străini și ele au fost, dealtfel, recunoscute de diplomație, mijloacele de informare și apoi publicațiile de circulație internațională, încă din august 1944. Sacrificiile în vieți omenești și răniți, în lupta finală pentru distrugerea nazismului, situează România pe al patrulea loc în coaliția antihitleristă. Încercările unor falsificatori ai istoriei de a contrazice aceste realități, în scopuri care n-au nimic a face cu știința, ci din calcule politice primejdioase, sînt zădărnicite de documente și de o bibliografie importantă, care nu mai lasă loc, astăzi, răstălmăcirilor interesate.

7. Cum privește istoricul operele de artă, scrierile literare, inspirate din evenimentele anilor 1877 și 1944 ? Îl ajută sau îl stingheresc ?

— Istoricul este un „furnizor" de materie primă pentru creațiile literare sau artistice inspirate din evenimentele trecutului. Aceste creații îl ajută în măsura în care contribuie la reconstituirea și buna înțelegere a faptelor ; îl stingheresc dacă peste adevăr intervin elemente de imaginație de natură să mistifice pe cititor, fie prin eludarea unor fapte, fie prin hipertrofierea altora. În această cooperare dintre omul de știință și artist, istoricul dorește ca scriitorul, pictorul, sculptorul să înțeleagă bine realitatea și semnificația evenimentelor trecute și să le exprime apoi cu mijloace de natură să le comunice și mai bine semenilor noștri, să le facă mai convingătoare decît relațiunea rece a contribuției științifice. Aceste observații sînt valabile pentru orice moment al trecutului național.

Consemnat de Mircea FILIP

Semnul

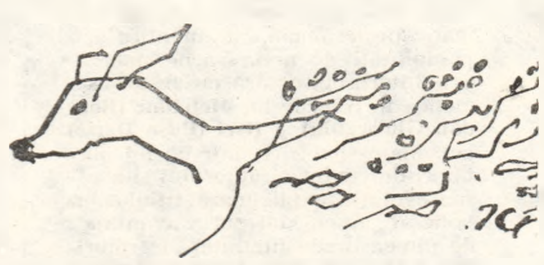
Recunosc, în acest mic poem
nu încape decît
degetul inelar al unei fecioare.
Dar oare e puțin
un deget inelar al unei fecioare
și e puțin ca el să poată sta aici ?
Oare ar fi mai mult
o turmă de cuvinte ?
Iată de ce mă opresc
lăsînd ușa poemului deschisă
și semnul dragostei
acoperit cu lumină.

Marcel MUREȘEANU

Peste noapte

Naște-mă, pădure
iar sălbăticiune
fă-mă iarbă—piatră
fă-mă apoi rană
fie-mi umbră.
pace
și duhovnic plînsul,
să-mi așterni
în frunze
să mă legeni iară...
Naște-mă, pădure...

Doina MAREȘ

Așteptînd primăvara

Drum între două cetăți
minuscule mări sărate
cînd încărunțește corola
ca într-un joc
între mici erinii
pe limbul din templul Belora !
Și nu-i oare noaptea
chiar plînsul luminii ?
Cad de pe frunte
prin aerul greu
la picioarele zidului
spinii !

Citadelă-n mișcare

Nici o săgeată nu m-a ajuns —
Deși arcul zodiacului
Pîndește mereu...
Eu trec pe aleele îngîmfate
Nepăsător ca timpul,
Căci port pe Achile-n surîsul meu.

N. I. MANOLIU

De departe

Nici să nu uiți nu-i ușor,
Să ții minte, ades n-are rost...
Totu-i să crezi în zăpada albă mereu.
În ploaie și-n capătul drumului meu,
În toate să fii, cînd toate în tine au fost !...

Fag

Noaptea e grea ca miezul unui gînd ;
Ziua ca pe-un orb al luminii m-a purtat ;
În cascade albe, furtuna vine vuind ;
Sînt fagul singuratic, de dragoste uscat !...

Ilie DAN

Fîntînă

Din mine iarnă trece gîndul spre tine
Calma puritate nu-ți devorează tristețea,
Nu-ți dă putere să-mi spui
Vino să te cunosc, pădure inserată,
Ce rațiune de a fi culegătorul
Împovărat te îndeamnă să semeni
Fintini cu cumpănă în miezul zăpezii
Acolo, în ochii pămîntului tu citești
Că au fost cuvinte uitate
Și sufletul meu ninge
Un adînc ochi de poveri dăruit.

Viorica PETROVICI

Dincolo

Din cînd în cînd
Fecioare cu părul despletit
Aleargă dintr-un capăt
În altul al somnului
Dincolo de tăcere
Cuvintele nu au margini.

Vasile TIMOFTE

Țărmuri

În cuvintele mele nu eu vorbesc
nu eu gîndesc în gîndul meu
cu privirile mele nu eu văd

La marginea cuvintului
țărm
depărtarea

La marginea gîndului
țărm
singurătatea

La marginea privirii
țărmuri
adîncurile

Și eu
semn
depărtării
singurătății
adîncurilor
un fel de rîu peste care
cineva încearcă să așeze o punte
chipul căutîndu-și-l în apele tulburi.

George L. NIMIGEANU

Stimularea confesiunii

(urmare din pag. I)

sau neînțeleși de contemporanii lor, autorii țineau să lase o mărturie despre ceea ce se credeau că sînt, se confesau — adesea cu disperare — unor cititori incerți, necunoscuți, aruncau punți către un viitor mai receptiv și mai drept. În ultima sută de ani însă, ei și-au ales un destinatar mai apropiat. Începînd cu frații Edmond și Jules de Goncourt, numeroși scriitori au trecut la publicarea anticipată, respectiv în timpul vieții, a jurnalelor lor. Așa au procedat André Gide, Julien Green, Ernst Jünger, Mircea Eliade. „Asemenea «jurnale», redactate cu ideea unui lector posibil, sînt — observa exact un critic francez — meditate amănunțit și constituie ele însele «opere»" (Jacques Brenner : **Historie de la littérature francaise de 1940 à nos jours,** Fayard, 1978, p. 35). Din monoloage justificative, destinate posterității, ele au devenit pretexte de comentare promptă, lucidă, directă a actualității, de manifestare a pluralismului filozofic, critic etc. specific epocii contemporane.

„Da, iubim toate confesiunile și toate memoriile. Nu, scriitorii nu ne plictisesc vorbindu-ne de iubirile și urile lor, de bucuriile și durerile lor", argumenta Anatole France într-un articol „à propos du Journal des Goncourt" (**La vie littéraire,** Calmann — Lévy, 1924, pag. 89). Din multiplele rațiuni care pot motiva această constatare, el evidenția doar două : prima — jurnalele, memorialele, cărțile de amintiri „scapă tuturor modelor, tuturor convențiilor care se impun operelor spiritului", altfel spus ele nu se perimează, a doua — există în fiecare din noi „o nevoie de adevăr care ne face să refuzăm în anumite momente cele mai frumoase ficțiuni". Jurnalele demne de acest nume nu admit jumătățile de confesiune. Scrise cu existența, ele sînt „documente sufletești" integrale și autentice. Așa stînd lucrurile, nu oricine poate fi autor de jurnal, ci numai cei înclinați a se observa și a se judeca, numai cei care — aspirînd la propria lor desăvîrșire — au curajul să-și analizeze contradicțiile, inconsecvențele, momentele de rea conștiință, slăbiciunile omenești.

La noi, literatura confesivă e privită încă și azi, nu o dată, într-un mod provincial, ca un depozit de curiozități și extravaganțe. Cu totul rară, apariția simultană a două-trei jurnale surprinde, contrariază. Prejudecățile referitoare la funcțiile genului ies imediat la iveală în comentarii aparent pozitive. Lipsa de aderență a unor critici la o asemenea materie duce la formularea de exigențe inadecvate. În ceea ce-i privește pe scriitori, reacția lor față de jurnale e, în ansamblu, cum am mai spus, negativă, mergînd de la reticență la idiosincrasie. Nu declara, deloc paradoxal, o foarte prețuită poetă că „mă inhibă mărturisirile mi-e frică de cei care țin un jurnal" (Ana Blandiana : Fără apărare, în **România literară,** 16, nr. 30, 28 iulie 1983, p. 23, Atlas) Excelent observator al altora, iscusit în arta caricaturii și pamfletului, dedat cu anecdota, scriitorul român e, prin tradiție, susceptibil atunci cînd e vorba de secretele propriei persoane. În consecință nu-i doar un accident statistic faptul că avem o prosperă literatură de „evocări" și „amintiri" — unele aproximative, dichisite, retușate — și prea puține jurnale. Din teama de a nu friza excesul, scandalul, anumiți autori, chiar și atunci cînd fac confidențe, adoptă o atitudine pudibondă, se conformează „bunului simț". Condeiul li se împiedică ori de cîte ori încearcă să redea o senzație absurdă — cine nu le are ? — sau un gînd aberant. Puțini pot declara, ca Mircea Eliade, că „în ceea ce mă privește nici o confesiune nu mi se pare prea indiscretă" (**Mémoire, I,** Gallimard 1980, p. 410).

Insuficiențele și incoerențele literaturii confesive duc, în cele mai multe cazuri, la apariția „legendelor biografice", nu o dată defăimătoare, pernicioase, rezistente. Iată, așadar, că păcatul nemărturisirii se plătește. Percepute ca sfidări, așa-zisele „legende" excită pasiunile detectivistice ale cercetătorilor literari. Conștient de repercusiunile discreției, Liviu Rebreanu își avertiza confrații asupra faptului că aceasta e, pe termen lung, inutilă și provocatoare : „Scriitorul trebuie să știe că viața lui întreagă nu poate avea ascunzișuri, nici taine, nici menajamente" (**Rostul spovedaniilor,** în **Amalgam,** Ed. Dacia, 1976, p. 200). Mai aproape de noi, Marin Preda considera, la rîndul său, că nu există decît o singură cale pentru scriitori de a se apăra de zelul scormonitor al urmașilor : „Să spună el însuși despre sine și creația sa astfel de adevăruri dure încît nimeni să nu mai poată trece peste ele" (**Obstacole în calea lecturii (1),** în **Imposibila întoarcere,** Ed. Cartea românească, 1971, p. 70).

Deși discuția ar putea fi extinsă (n-am vorbit aici, de pildă, despre „modernitatea" jurnalelor), s-a înțeles, sper, că departe de a fi un capriciu al vreunei mode, îndemnul la stimularea confesiunii reprezintă o presantă necesitate morală și intelectuală. Să mai adaug că, în ceea ce mă privește, după diverse tribulații, am redescoperit deliciile jurnalului cu o încîntare egală cu cea a lui Candid cînd a descoperit grădina ?

IOAN BABA (R.S.F. Iugoslavia)

Din rînduiala vieţii

Fuga noastră lasă-n urmă rînduiala vieţii
Dar viaţa-şi urmează rostul
Şi razele cu paşii dimineţii
Rămîn nepăsătorii.

Cînd îndoiala aş vrea treptat s-o suprim
Exultă viaţa dar nu rîde.

Ea însăşi este stema mea.

Flori de castani

În faţa casei vechi
Flori de castani
Ţes relieful tăcut
Cu sufletul pe umăr.

Totul e mut

Doar cîinii latră la stele.

Un vis în răsunet

Din carnea pămîntului
Vuieşte-un vis.

Apare pasărea albă
Şi-ntreabă
Al cui e visul
Ce bate-n ochiul meu.

Şi dansează-n oglinda apei.

TEATRU

FRANK WEDEKIND

Deşteptarea primăverii

La secţia din Suceava a Teatrului Naţional din Iaşi

Piesă de tinereţe, în care se intersectează tendinţe diverse ale teatrului european, „Deşteptarea primăverii" a lui Frank Wedekind este prima manifestare a unui om de teatru total, ceea ce explică în parte opţiunea tinerei regizoare **Cristina Ioviţă**. E remarcabil în primul rînd faptul de a fi distribuit aproape integral efectivul tinerei trupe sucevene, dornice, cum s-a şi văzut, să-şi manifeste pe deplin calităţile. Aceasta, cu atît mai mult cu cît obstacolele textului nu sînt nici pe departe insignifiante : amestecul de lirism şi introspecţie psihologică, de cruzime şi permisivitate, de realism brutal şi şarjă suprarealistă, de ironie şi solemnitate împinge scenicitatea piesei mai mult spre **provocare** decît spre o înţelegere superioară. Cu atît mai lăudabil efortul regizoarei de a ţine sub control tendinţele latent-centrifuge ale textului literar, de a imprima coerenţa necesară receptării, efort regizoral care anulează dilema specioasă text/regie.

Piesa lui Wedekind se înscrie tematic într-o solidă tradiţie a literaturii germane, de la Heinrich şi Thomas Mann pînă la Günther Grass şi Heinrich Böll, trecînd prin H. Hesse, R. Musil, E. Jünger: cea a modelului educaţional şi a relaţiei dintre acesta din urmă şi subiectul educaţiei, ca un reflex specific al relaţiei individ/mecanism social. Structurii rigide, cazone a Germaniei post-bismarckeine îi este opusă deruta interioară a unor puberi obişnuiţi, pradă „invaziunii misterioase a dragostei", derută al cărei climax este dramatic (Moritz, Wendla). Ipocrizia, falsele bune-sentimente, filistinismul, respectul convenţiilor absurde nu sînt decît tot atîtea expresii ale manipulării, ale desfiinţării individualităţii umane.

Cu o structură secvenţională şi mai mult monologală, ceea ce-o apropie de teatrul contemporan, dar nerenunţînd total la intrigă, piesa se vrea, în modul cel mai explicit, drept o pledoarie pentru un anume tip de educaţie, veche obsesie a umanismului german. Astfel văzută, piesa e mai puţin economicoasă scenic, dar mult mai avantajoasă pentru interpreţi, prilejuind adevărate recitaluri. **Hänschen Rilow**, în interpretarea lui **Adi Carauleanu**, **Constantin Florea** în triplu rol, o **Mioara Ifrim** în rolul **Wendlei**, **Cristian Rotaru** în **Moritz** dezvăluie actori cu varii resurse, de-o impecabilă formaţie profesională, cu autentice disponibilităţi de a da carne unor idei. Interpretare fără cusur de asemenea în rolurile lui **Melchior (Bogdan Gheorghiu)** şi **Ilsei (Puşa Darie)** personaje simetrice, într-un fel purtători de cuvînt ai autorului şi a căror evoluţie explicitează titlul simbolic al piesei. Mai puţin avantajaţi de dimensiunile (ingrate) ale rolurilor, **Ada Gârţoman, Carmen Tănase, Maria Stefanache, Adrian Păduraru** au dovedit profesionalism, siguranţă tehnică, aplomb scenic, inspiraţie, lucrînd într-un spirit de echipă admirabil. La această unitate de viziune a punerii în scenă şi a înţelegerii dinăuntru a textului dramatic contribuie şi scenografia lui **Flaviu Barbacaru**. Sugestiv, mizînd atît cît trebuie pe impactul simbolurilor, sobru, designul scenografic îşi dovedeşte eficacitatea printr-o strînsă relaţie cu textul şi mai ales, cu prezenţele interpretative. Discretă, ilustraţia muzicală semnată de **Cristian Ciomu**, prea strîns legată, din păcate, de condiţiile tehnice de reproducere.

Un spectacol fără stridenţe, în concluzie, spectacol în care viziunea regizorală omogenă a ştiut să respecte individualitatea fiecărui interpret, ca o demonstraţie fără cusur a unităţii în diversitate. Un asemenea spectacol este mai mult decît un eveniment monden : este un act de educaţie teatrală făcut de profesionişti care-şi iubesc meseria, o demonstraţie de talent şi virtuozitate, un eveniment de zile mari.

Viorel DÂRJA

BUCOVINIENSIA

La două decenii după impozanta **Bibliographie zur Landeskunde der Bukowina** (München, 1966), care număra peste şapte mii de **poziţii,** un nou volum de aceeaşi factură se adaugă efortului de a sistematiza cît mai deplin informaţia relativă la acest spaţiu. **Bibliographie zur Kultur und Landeskunde der Bukowina,** apărută de curînd sub semnătura aceluiaşi neobosit Erich Beck şi numărînd alte aproape cinci mii de titluri, se situează în prelungirea celuilalt nu numai cronologic, dar şi ca perspectivă documentară. Dacă primul volum era patronat de societatea **Südostdeutsches Kulturwerk,** în cadrul unui program de valorificare a experienţei germane în sud-estul continentului, cel de acum apare în seria publicaţiilor scoase de **Forschungestelle Ostmitteleuropa** de pe lîngă Universitatea din Dortmund. Profesorul Emanuel Turczynski, originar din aceeaşi binecunoscută zonă culturală şi deci sensibil la ceea ce singur numeşte **bucoviniensia** (în limba vechii erudiţii : lucruri bucovinene) prefaţează călduros volumul, amintindu-ne cît de anevoie se întocmesc asemenea lucrări şi cum el însuşi a sprijinit decenii de-a rîndul eforturile de investigaţie ale autorului, alături de Eugen Paunel, Erich Prokopowitsch ş.a. Dar aproape că nu există bibliotecă de oarecare importanţă în România care să nu fi fost solicitată consensual şi să nu fi luat astfel notă de străduinţa exemplară a autorului. Am avut eu însumi ocazia, după apariţia celuilalt volum, să-i semnalez cîteva surse şi am formulat chiar unele observaţii critice care atunci n-au putut apărea şi acum sînt desigur tardive. Ca şi cum le-ar fi bănuit de departe (simplă prezumţie), Erich Beck a adus în volumul de faţă ameliorări, la originea cărora trebuie să căutăm un scrupul profesional demn de toată lauda. Metoda e aceeaşi, oarecum cineastică : de la panoramă (generalităţi) spre elemente individualizante şi de amănunt (domenii, figuri etc.). Materia explorată e aproape exhaustivă, cel puţin ca tendinţă, ceea ce face ca apelul la acest instrument de lucru să devină eficient. E tocmai de aceea curios că i-a putut rămîne inaccesibil un ghid bibliografic ca acela **(Ştiinţa în Bucovina)** din care nişte cărutrari suceveni (I. Pînzaru, P. Froicu, E. Dimitriu, N. Chircă) au publicat deja trei volume. Şi e încă mai curios că se consemnează două lucrări marginale de Wilhelm Nyssen, nu însă şi **Bildgesang der Erde : Aussendresken der Moldauklöster in Rumänien** (Trier, 1977), care a cunoscut şi o versiune românească, nici ciclul de versuri închinate aceluiaşi spaţiu spiritual. Lista periodicelor parcurse denotă însă un imens efort de recuperare a informaţiei, iar bibliografia însăşi un spirit sistematic, meticulos, ataşat valorilor de cultură bucovnene. Nu e la mijloc o simplă nostalgie, oricît de firească, ci credinţa că lumea de azi poate profita de pe urma experienţei istorice a acestei zone, al cărei studiu temeinic abia a început. Un tip de umanitate s-a forjat aici, de-a lungul secolelor, pe seama unor realităţi etnoculturale şi geopolitice pe cît de complexe pe atît de interesante. În felul ei, sobru, lucrarea izbuteşte să incite curiozitatea pentru acel **homo bucoviniensis,** activ şi fecund, de care s-a mai vorbit. E o operă de dăruire şi asceză cărutrărească, operă de suflet nu mai puţin. Nu se poate închipui nici un studiu serios asupra Bucovinei fără apel la serviciul gratuit şi generos pe care ni-l face, cu acest nou volum, bibliograful Bucovinei.

Al. ZUB

CONSEMNĂRI

● Apariţii

A apărut decurînd cartea **Elemente de artă decorativă populară românească.** Decorarea ouălor — meşteşug şi artă, Editura Litera, Bucureşti, 1985 de Maria şi Nicolae Zahacinschi, cu o prefaţă de prof. dr. Nicolae Dunăre.

Întemeiaţi pe o bogată bibliografie din literatura de specialitate, română şi străină, pe observaţii şi cercetări directe pe teren, cît şi pe propria lor colecţie, autorii prezintă în **introducere** o exegeză istorică asupra fenomenului cercetat la mai multe popoare, pentru a situa în timp şi spaţiu arta românească a încondeierii oăulor în comparaţie, mai ales, cu ceramica.

Capitolele următoare despre : **cromatică, materiale şi instrumente** cercetează tehnica „decorării" ouălor ; capitolul **ornamentică** se ocupă de motivele artistice, bogăţia şi varietatea lor (cu desene şi fotografii alb-negru şi color), iar ultimele capitole : **aria geografică — creatori** şi **prezentarea colecţiei autorilor** realizează o hartă a acestei arte de o rară subtilitate şi o comuniune afectivă cu creatorii de frumos, cărora le este dedicată cartea.

Scrisă cu competenţă şi într-un stil adecvat, cartea dă un loc prioritar Bucovinei, de unde sînt originari autorii, îmbogăţind literatura de specialitate.

Graţian JUCAN

● „Decada culturii dornene"

A V-a ediţie a „Decadei culturii dornene" a cuprins un larg evantai de manifestări politico-ideologice şi cultural-artistice. Amintim, din bogatul program, lansările volumelor „Vacanţa mare", de Dragoş Nisioiu, „Mînzul cu stea în frunte", de Ion Filipciuc şi „Matineu" de Marcel Mureşeanu — ultimele două prezentate de poeta Cornelia Maria Savu, întîlnirea cenaclurilor literare „Eugen Lovinescu" (Fălticeni), „Ţara de Sus" (Cîmpulung Moldovenesc), „Lucian Blaga" (Vatra Dornei) precum şi „Zilele teatrului dornean", în care teatrul popular din acest oraş a prezentat „Gaiţele" de Al. Kiriţescu şi „Nu ne naştem toţi la aceeaşi vîrstă", de Tudor Popescu, iar în cadrul Atelierului 13 George Călinescu — Teatru pentru lectură : „Despre mîine" şi „Napoleon şi Sfînta Elena".

P. D.

● Distincţii internaţionale

Două talentate eleve din Suceava, Belecciu Lidia şi Staut Mirela, se numără printre laureaţii ultimei ediţii a prestigiosului concurs internaţional de creaţie plastică de la **Lidice** (Cehoslovacia). Lucrările lor au fost distinse cu Marele Premiu „Trandafirul de Lidice" şi, respectiv, Premiul I. Şi aceasta în condiţiile în care la confruntarea respectivă au fost reprezentate peste 100 de ţări. Distincţiile au fost înmînate în cadrul unei festivităţi care a avut loc la Casa de Cultură a R. S. Cehoslovace din **Bucureşti.**

Cele două eleve sînt membre ale cercului de arte plastice „Minicron", care funcţionează pe lîngă Casa Pionierilor şi Şoimilor Patriei din Suceava sub îndrumarea profesorului Dan Corneliu, cerc renumit pentru prodigioasa sa activitate şi care numără peste 150 de copii pasionaţi de pictură. Şi acestea nu sînt singurele distincţii internaţionale obţinute de micii desenatori suceveni. De-a lungul anilor, cercul „Minicron" s-a remarcat, colectiv sau individual, la concursurile de la New Delhi, Moscova, Balaton precum şi prin participări la expoziţiile internaţionale (rezervate copiilor) din Canada, Grecia, Japonia, Franţa, Portugalia. Să-i felicităm şi să le urăm în continuare noi succese. (I. B.).

● Expoziţie

Galeria de Artă din Suceava a găzduit recent expoziţia pictorilor Constantin Ungureanu şi Octavian Ariton, tineri absolvenţi ai Şcolii Populare de Artă Suceava. Prezentîndu-se publicului cu suite unitare de lucrări, autorii îşi afirmă personalităţile în formare, dovedind atît cunoaşterea modalităţilor ilustrative ale compoziţiei, cît şi tehnicitatea adecvată figurativului. Peisaje, naturi statice, portrete — iată gama tematică în care cei doi pictori îşi desfăşoară cu talent şi meşteşug lecţiile însuşite, oferind, în ansamblu, o expoziţie unitară şi relevantă pentru stadiul tînărului artist ce tinde spre profesionalizare. (P.D.).

CADRAN

UN INTERVIU

La rubrica „Dialoguri A", revista **„Amfiteatru** publică în numărul său din martie curent un interesant interviu cu istoricul Al. Zub. Spunem interesant, pentru că ideile relevate, pertinenţa opiniilor, originalitatea punctelor de vedere anunţate sînt în măsură să procure cititorului satisfacţii intelectuale de aleasă ţinută. Nu greşim considerînd textul în cauză o autentică lecţie de atitudine, o frumoasă mărturisire de credinţă a unui cărturar de largă audienţă. „În fond. istoricul — consideră Al. Zub — întruchipează drama căutării adevărului. Dramă, fiindcă el e conştient că nu poate scăpa determinărilor spaţio-temporale şi că nu e în măsură să diminueze efectul negativ al acestor determinări decît prin înălţare „olimpică". Aspiraţia oricărui istoric fiind sinteza (o subliniază şi titlul inspirat sub care apare acest dialog, „Sinteza ca tentativă de istorie totală"). Ori realizarea sintezei implică o muncă uriaşă, o epuizantă căutare de surse prin aplecare migăloasă asupra cărţii, documentului, manuscrisului etc. „Aventura" cercetătorului în arhivă şi bibliotecă rămîne de neînlocuit şi ea îi ocupă din păcate, sau poate din fericire, o bună parte din timp" (şi din viaţă, bineînţeles). Deşi, ni se precizează fără echivoc, astăzi, în condiţiile în care avalanşa informaţională aproape că nu mai poate fi stăpînită, sinteza devine dacă nu imposibilă, „în tot cazul extrem de rară".

Dar nu ne-am propus numai să rezumăm enunţurile ce fac substanţa acestui interviu şi care, cum aminteam, poartă amprenta unei personalităţi culturale remarcabile. Ne face deopotrivă plăcere să salutăm în autorul interviului, Florin Cântec, un publicist de reală vocaţie. (Efectele uceniciei în presa studenţească ieşeană fiind evidente). Chestionarul propus ocoleşte locurile comune, prin întrebări inteligent formulate, în cunoştinţă de cauză (a domeniului abordat), convorbirea realizată menţinînd cota înaltă a interesului. Tînărul reporter conduce abil discuţia, „incomodîndu-şi" nu de puţine ori interlocutorul prin intervenţii incitante. Calităţi pe care le regăsim şi în medalionul dedicat muzicianului Ion Baciu jr., inserat în acelaşi număr de revistă. Considerăm de-aceea că redacţia „Amfiteatru" poate fi felicitată pentru gestul de a-şi oferi coloanele publicaţiei sale unor asemenea condeie de talent. Fără îndoială despre Florin Cântec vom mai auzi.

Ioanid DELEANU

FELURIMI...

Lume, lume...

■ **Alain Robbe-Grillet** : „Lumea nu este nici semnificantă şi nici absurdă. Ea este pur şi simplu. În orice caz, iată trăsătura ei cea mai remarcabilă... În jurul nostru, sfidînd haita noastră de adjective animiste sau domestice, lucrurile **sînt aici.** Suprafaţa lor este curată şi netedă, intactă, fără vreo strălucire suspectă sau vreo transparenţă". ■ **Heidegger** : „Lumea nu este niciodată, lumea se modifică". ■ **E. H. Gombrich** : „lumea omului nu e doar o lume a lucrurilor ; este o lume de simboluri, în care distincţia dintre realitate şi miraj este ea însăşi ireală". ■ **Ortega y Gasset** : „Metafora e cea mai mare putere a omului. Ea se învecinează cu vrăjitoria şi e ca un instrument de creaţie pe care Dumnezeu l-a uitat în creaturile sale, aşa cum chirurgul distrat uită un instrument în trupul celui operat... Asemenea metafore creează o anti-lume opusă lumii curente, implicit lumii poeziei mai vechi şi mai fericite". ■ **Johan Huizinga** : „civilizaţia umană se naşte şi se dezvoltă în joc şi ca joc". ■ **Gustave René Hocke** : „Omul este suprema expresie a lumii ca labirint. El se refuză, de aceea, simplificării, în orice chip". ■ **Mallarme** : „Cine gîndeşte are mîinile simple". ■ **Lautreamont** : „toată apa mării nu va spăla o singură picătură de sînge intelectual". ■ **Baudelaire** : „Vreau cîmpii colorate în roşu şi copaci coloraţi în albastru". ■ **Mallarme** : „Eu cred că lumea se va mîntui printr-o literatură mai aleasă".

Dicţionar : „polen de virgule".

D. B.

REALIZATORI : Ion BELDEANU, George DAMIAN, Viorel DÂRJA, Ion CARP FLUIERICI, Mihail IORDACHE, Gh. LUPU, Marcel MUREŞEANU, Ion PARANICI, Mircea TINESCU, Alexandru TOMA

Tehnoredactare : Valentin MILICI

COMITETUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ ŞI EDUCAŢIE SOCIALISTĂ SUCEAVA
Str. Mihai Viteazul nr. 48